

dr Michał Wyrwiński
Katedra Prawa Własności Intelektualnej
Uniwersytet Jagielloński
ul. Józefa 19
31-056 Kraków

Kraków 27.05.2015

Szanowna Pani
Minister Kultury i Dziedzictwa Narodowego
prof. Małgorzata Olimanowska

Opinia w sprawie

Komunikatu Komisji do Parlamentu Europejskiego, Rady i Europejskiego Komitetu Ekonomiczno-Społecznego i Komitetów Regionów „Strategia Jednolitego Rynku Cyfrowego dla Europy” COM (2015) 192 final

W odpowiedzi na pismo Ministerstwa z dnia 14 maja 2015 r. DWIM/648/15 (198.060.1.2015) przedkładam moją opinię dotyczącą wyżej wskazanego Komunikatu „Strategia Jednolitego Rynku Cyfrowego dla Europy” (dalej cyt. jako Komunikat), odnosząc się do kwestii prawa autorskiego i praw pokrewnych.

1. Jednolity Rynek Cyfrowy.

Pojęcie Jednolitego Rynku Cyfrowego zdefiniowano w Komunikacie jako „przestrzeń, w której zapewniony jest swobodny przepływ towarów, osób, usług i kapitału, a obywatele i przedsiębiorstwa mogą bez przeszkód i na zasadach uczciwej konkurencji uzyskać dostęp do usług online lub je świadczyć¹.” Zacytowane sformułowanie zawiera nie tylko elementy deskryptywne, ale także wskazuje na funkcje i cele, jakim ma służyć regulacja prawna rynku cyfrowego. Chodzi o możliwość swobodnego dostępu i korzystania z rynku cyfrowego. Istotne jest przy tym dokonanie analizy pojęcia „swobodnego dostępu”, czyli dostępu bez nieuzasadnionych przeszkód oraz poszanowania zasad uczciwości. Okoliczności te należy mieć na względzie prowadząc dalszą analizę zagadnienia Jednolitego Rynku Cyfrowego.

¹ Komunikat Komisji „Strategia Jednolitego Rynku Cyfrowego dla Europy”, s. 2.

W zakresie regulacji prawa autorskiego należy wziąć pod uwagę szeroki aspekt problematyki związanej z promocją twórczości, dostępem do kultury oraz wiedzy, a także poszanowaniem praw i interesów wszystkich uczestników Jednolitego Rynku Cyfrowego. Nie można traktować prawa autorskiego, jako przeszkody, na drodze do realizacji idei powszechnego i niczym nieskrępowanego dostępu do treści cyfrowych za pośrednictwem internetu lub innych mediów elektronicznych. Swoboda dostępu oznacza, bowiem równy i powszechny dostęp dla każdego uczestnika rynku, na równych i uczciwych warunkach. Taki sam cel ma realizować prawo autorskie, dbając przy tym o interesy twórców, jako tej grupy uczestników, która kreuje dobro najbardziej poszukiwane na Jednolitym Rynku Cyfrowym, czyli utwory. Bez dostępu do twórczości Jednolity Rynek Cyfrowy mógłby stracić główny cel swojego funkcjonowania. Istotne jest zatem aby uczestnictwo w Jednolitym Rynku Cyfrowym było atrakcyjne zarówno dla użytkowników korzystających z cudzej twórczości (np. konsumentów), jak i twórców lub producentów treści.

2. Regulacja prawa umów w ramach Jednolitego Rynku Cyfrowego.

Dotychczasowe regulacje prawne dotyczące rynku cyfrowego, zarówno w ramach prawa wspólnotowego, jak i porządków krajowych koncentrowały się przeważnie na problemach naruszenia prawa (m. in. prawa do prywatności, danych osobowych, odpowiedzialności pośredników). Natomiast problematyka dotycząca stosunków kontaktowych, zarówno w relacjach z konsumentem (B2C), jak i w obrocie obustronnie profesjonalnym (B2B) pozostawiona była swobodzie umów. Obecnie szeroki zakres analizy wynikający z Komunikatu wskazuje na to, że w ramach Jednolitego Rynku Cyfrowego, przygotowywana będzie analiza dotycząca prawa umów. Z tego względu istotne jest zwrócenie uwagi na relacje między prawem autorskim i prawem cywilnym, która jest szczególnie widoczna przy okazji transakcji zawieranych na rynku cyfrowym.

Stosunek prawny łączący strony umowy zawieranej na rynku cyfrowym obejmuje zarówno sferę prawa cywilnego, jak i sferę prawa autorskiego. W sferze cywilnoprawnej istotna jest problematyka dotycząca sposobu zawierania umów, ochrony praw konsumenta, a także opis praw i obowiązków będących treścią świadczenia stron np. uprawnienie do dostępu do serwisu internetowego lub obowiązek zapłaty. Natomiast w sferze prawa autorskiego mieści się regulacja sposobu korzystania z treści cyfrowych, które są utworami.

Ten ostatni element bywa często pomijany zarówno przez konsumentów jak i podmioty świadczące usługi dostępu do treści cyfrowych.

Realizacja celów, które zostały określone w Komunikacie, powinna obejmować zarówno kwestie prawa cywilnego, jak i prawa autorskiego. Należy przy tym zwrócić uwagę, na brak konfliktu między tymi zakresami. Nie można przyznać prymatu żadnej z tych regulacji, ponieważ są one przewidziane do innych celów. Nieuprawnionym byłoby zatem pomieszczenie pojęć i zakresów z obu dziedzin, bądź też jednoznaczne uchylene stosowania niektórych instytucji.

W zakresie prawa cywilnego należy zwrócić uwagę na szeroki i niejednolity zakres świadczeń oferowanych obecnie na rynku cyfrowym. Różnorodność tych umów, wspólnie określanych, jako umowy o dostarczenie treści cyfrowych, wynika ze swobody umów, która jest obecnie filarem rynku cyfrowego. Analiza prowadzona w celu unifikacji lub ochrony interesów niektórych grup uczestników (np. konsumentów) powinna przede wszystkim zmierzać do zachowania tej różnorodności, aby uczestnicy europejskiego rynku cyfrowego mogli swobodnie konkurować z podmiotami z innych regionów. Należy przy tym poszukiwać elementów charakterystycznych dla umów typowych, które mogą pozwolić na standaryzację świadczeń w tym zakresie, który będzie dookreślony przez dodatkowe kryteria oparte o rodzaj świadczenia.

W zakresie prawa autorskiego istotne jest natomiast poszanowanie praw twórców i innych podmiotów praw autorskich oraz pewność prawa dla uczciwych uczestników obrotu (np. konsumentów).

3. Dostęp geograficzny a prawo autorskie.

Prawa autorskie mają charakter terytorialny, przez co należy rozumieć, zasadę że każdy twórca może żądać odrębnej ochrony swoich praw na terytorium tego państwa, w których doszło do jego naruszenia. W takiej sytuacji ocena, czy doszło do naruszenia praw autorskich, oraz jakie będą tego konsekwencje jest prowadzona w oparciu o prawo tego państwa, w których twórca żąda ochrony praw autorskich. Zasada ta wynika z prawa międzynarodowego i jest powszechnie respektowana. W oparciu o zasadę terytorialności prawa autorskiego twórca dysponuje wiązką majątkowych praw autorskich, odrębnych dla każdego terytorium. Dzięki temu ma możliwość zbycia majątkowych praw autorskich lub udzielenia licencji na każdym terytorium odrębnie. Może to zrobić jednorazowo dla kilku terytoriów (np. całej

Europy), lub zawierać odrębne umowy dla każdego terytorium. W konsekwencji powyższego podmioty, które udostępniają treści cyfrowe objęte ochroną praw autorskich są związane wolą twórcy lub innych podmiotów, którym przysługują prawa autorskie i są zobowiązane do stosowania środków technicznych ograniczających dostęp do treści cyfrowych tak, aby nie naruszać terytorialnego charakteru korzystania. Ograniczania dostępu geograficznego dla umów o korzystanie z treści cyfrowych objętych prawem autorskim jest zatem w pełni uzasadnione na gruncie prawa autorskiego i nie może być oceniane, jako przeszkoda w rozwoju Jednolitego Rynku Cyfrowego. Dostęp do tych treści jest oparty na zasadach swobody umów. Nie można porównywać treści cyfrowych i innych dóbr lub usług (np. sprzedaży towarów, usług transportowych), do których terytorialne ograniczenie dostępu trudno uzasadnić.

Na obecnym etapie analizy Jednolitego Rynku Cyfrowego brak jest podstaw do poparcia tezy o konieczności eliminacji geograficznego blokowania dostępu do treści cyfrowych objętych ochroną prawa autorskiego. Co więcej, można twierdzić, że narzucenie rozwiązań eliminujących zasadę terytorialności prawa autorskiego mogłoby stanowić naruszenie podstawowych praw konstytucyjnych twórców lub innych podmiotów majątkowych praw autorskich, ponieważ mogłoby prowadzić do przymusowego uszczuplenia zakresu praw majątkowych.

4. Ochrona pewności prawa w internecie.

Szczególne uwagę należy zwrócić na problematykę zaufania uczestników obrotu do prawa, jako systemu czytelnych i słusznych norm postępowania. Jest to bardzo dobrze widoczne na przykładzie stosowania prawa autorskiego na rynku cyfrowym. Uczestnicy obrotu, w szczególności konsumenci, często bywają narażeni na zarzut naruszenie prawa, w tym prawa autorskiego korzystając z serwisów internetowych umożliwiających dostęp do treści cyfrowych objętych ochroną prawa autorskiego. Znane są przypadki praktyk tzw. *copyright trolling*, polegające na wezwaniach do zapłaty za niezawinione i często nieświadome naruszenia praw autorskich, bądź nawet za sytuacje które trudno jednoznacznie ocenić jako naruszające prawo. W celu zwiększenia pewności prawa konieczne jest podjęcie pracy na rzecz sprecyzowania i ujednoczenia zasad odpowiedzialności za naruszenie prawa autorskiego. Na skutek orzeczenia Trybunału Sprawiedliwości UE w sprawie *Adam vs*

*Stichtin*² pojawiały się kontrowersje dotyczące dopuszczalności korzystania z utworów z w ramach dozwolonego użytku osobistego w sytuacji, gdy źródło z którego pochodzi utwór nie było legalne. W tym zakresie należy postulować zmianę prawa autorskiego, która doprowadziłaby do usunięcia stanu niepewności prawa³.

5. Podsumowanie - potrzeba reformy prawa autorskiego

Podsumowując niniejszą opinię, należy podkreślić, że istnieje potrzeba reformy prawa autorskiego. W zakresie odnoszącym się do problematyki objętej Jednolitym Rynkiem Cyfrowym, warto wskazać na potrzebę regulacji ustawowej korzystania z egzemplarzy cyfrowych, co zostało już zasygnalizowane przez orzeczenie Trybunału Sprawiedliwości *UsedSoft*⁴, w którym wskazano na możliwość tzw. wyczerpania prawa w odniesieniu do programów komputerowych, które zostały nabyte w postaci egzemplarzy cyfrowych, a nie zostały dostarczone nabywcy na nośniku materialnym.

Należy także zwrócić uwagę na potrzebę regulacji problematyki wolnych licencji (tzw. Creative Commons), który wzbudza kontrowersje ze względu na problemy dotyczące m. in. formy oświadczenia, stron czynności prawnej, a także dopuszczalności i zakresu zrzeczenia się majątkowych praw autorskich.

Natomiast na gruncie prawa polskiego można wskazać na brak jednoznacznej regulacji prawnej umowy licencji, która jest szeroko wykorzystywana nie tylko na rynku cyfrowym. Obecny stan budzi liczne kontrowersje dotyczące praktycznych problemów, dotyczących ochrony licencjobiorców (lub sublicencjobiorców) i trwałości licencji.

Kierunek prac wskazany w Komunikacie Komisji „*Strategia Jednolitego Rynku Cyfrowego dla Europy*” obejmujący konieczność analizy i dalszej perspektywie harmonizację zakresu Jednolitego Rynku Cyfrowego zasługuje na aprobatę i poparcie.

dr Michał Wyrwiński

² Wyrok Trybunału Sprawiedliwości UE z dnia 10 kwietnia 2014 r. (Sprawa C-435/12).

³ R. Markiewicz, *Ściąganie – nielegalne*, Rzeczpospolita 23-04-2014 r., tekst dostępny na stronie: <http://prawo.rp.pl/artukul/757714,1104013-Prawo-autorskie--Sciaganie-z-plikow-z-internetu-na-wlasny-uzytek--nielegalne.html?p=1>, dostęp dnia 06.05.2015 r.

⁴ Wyrok Trybunału Sprawiedliwości UE z dnia 3 lipca 2012 r., (Sprawa C-128/11).